

En anpassning av riksdagens pensionssystem
till en höjd pensionsålder

ISSN 1651-6885
ISBN 978-91-88607-92-8
Riksdagstryckeriet, Stockholm, 2020

Till riksdagsstyrelsen

Riksdagsstyrelsen beslutade den 25 september 2019 att tillkalla en särskild utredare med uppdrag att se över vissa frågor som gäller riksdagsledamöternas rätt till ersättning. Samma dag förordnades justitierådet Erik Nymansson som särskild utredare.

Som experter förordnades verksjuristen Nilla Alestig, Statens tjänstepensionsverk, tf. enhetschefen Abigail Choate, Riksdagsförvaltningen, verksjuristen Yvonne Dahlstedt, Regeringskansliets förvaltningsavdelning, departementsrådet Claes Lindgren, Finansdepartementet, sektionschefen Slavica Mladenovic, Riksdagsförvaltningen, verksjuristen Mia Pousette, Riksdagsförvaltningen, utredaren Anna Ryltenius, Riksdagsförvaltningen och rättsliga experten Pia Blank Thörnroos, Skatteverket.

Enhetschefen Anders Norin är sekreterare i utredningen.

Utredningen ska under utredningsarbetet samråda med en referensgrupp bestående av riksdagsledamöter från samtliga riksdagspartier. I referensgruppen ingår Erik Ezelius (S), Jessika Roswall (M), Paula Bieler (SD), Martina Johansson (C), Birger Lahti (V), Larry Söder (KD), Maria Arnholm (L) och Rasmus Ling (MP).

Utredningen har antagit namnet Utredningen om riksdagsledamöternas ersättningar.

I uppdraget ingår bland annat att överväga behovet av författningsändringar med anledning av Pensionsgruppens överenskommelse om en höjd pensionsålder och regeringens lagförslag i proposition 2018/19:133.

I detta delbetänkande redovisar utredningen den del av uppdraget som avser frågan om en anpassning av åldersgränsen för uttag av ålderspension i riksdagens pensionssystem till den nyligen beslutade höjningen av motsvarande åldersgräns i det allmänna pensionssystemet.

Övriga frågor som omfattas av utredningens uppdrag kommer att behandlas i utredningens slutbetänkande som ska överlämnas senast den 1 november 2020.

Stockholm i januari 2020

Erik Nymansson

/Anders Norin

Innehållsförteckning

1 Lagförslag.....	6
2 Utredningens uppdrag och arbete	7
3 Bakgrund	9
3.1 Det allmänna pensionssystemet.....	9
3.2 Riksdagens pensionssystem.....	9
3.2.1 Ålderspension.....	9
3.2.2 Sjukpension.....	10
3.2.3 Efterlevandepension.....	11
3.2.4 Beslut och administration.....	11
3.3 Avgångsförmåner	11
3.4 Pensionsgruppens överenskommelse.....	11
3.5 Förslagen i proposition 2018/19:133 och riksdagens ställningstagande	12
4 Överväganden	14
4.1 En höjd åldersgräns för uttag av ålderspension	14
4.2 Riktålder för pension	15
5 Författningskommentar.....	16
Förslaget till lag om ändring i lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter	16

Bilaga

Direktiv till en särskild utredare att göra en översyn av vissa frågor som gäller riksdagsledamöternas ersättningar	17
--	----

Sammanfattning

Uppdraget

Riksdagsstyrelsen beslutade den 25 september 2019 att tillkalla en särskild utredare med uppgift att se över vissa frågor som gäller riksdagsledamöternas rätt till ersättning. I uppdraget ingår att överväga behovet av författningsändringar med anledning av Pensionsgruppens överenskommelse om en höjd pensionsålder och lagförslagen i regeringens proposition 2018/19:133, bland annat den höjning av åldersgränsen för uttag av ålderspension inom det allmänna pensionssystemet från 61 år till 62 år som riksdagen nyligen beslutat om. Denna del av uppdraget ska redovisas senast den 31 januari 2020. I övrigt ska uppdraget redovisas den 1 november 2020.

Förslaget

Utredningen föreslår att åldersgränsen för att få ta ut ålderspension inom riksdagens pensionssystem, i likhet med vad som gäller inom det allmänna pensionssystemet sedan den 1 januari 2020, höjs från 61 år till 62 år. Utredningen föreslår vidare att lagändringen ska träda i kraft den 1 januari 2021 och att äldre föreskrifter fortfarande ska gälla för den som uppnår 61 års ålder före ikraftträdandet.

1 Lagförslag

Förslag till lag om ändring i lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter

Härigenom föreskrivs att 9 kap. 12 § lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

9 kap.

12 §

En ledamot har rätt till ålderspension tidigast från och med den månad då han eller hon fyller 61 år och längst till och med den månad då ledamoten avlider.

Ålderspension som understiger 0,025 inkomstbasbelopp för ett år ska inte betalas ut.

Tillägsbelopp lämnas inte för tid före den månad då ledamoten fyller 65 år.

En ledamot har rätt till ålderspension tidigast från och med den månad då han eller hon fyller 62 år och längst till och med den månad då ledamoten avlider.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2021.
  2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande för den som uppnår 61 års ålder före den 1 januari 2021.

2 Utredningens uppdrag och arbete

Den 25 september 2019 beslutade riksdagsstyrelsen att tillkalla en särskild utredare med uppdrag att göra en översyn av vissa frågor som gäller riksdagsledamöternas rätt till ersättning. Direktiven finns i *bilaga 1*.

I uppdraget ingår bland annat att överväga

- behovet av författningsändringar till följd av Pensionsgruppens överenskommelse om en höjd pensionsålder och lagförslagen i regeringens proposition 2018/19:133 En riktålder för höjda pensioner och följsamhet till ett längre liv
- regleringen av ledamöternas rätt till traktamente, övernattningsboende och logiersättning
- regleringen av medföljande resenärer och delade resor vid tjänsteresor
- införandet av regler om preskription av anspråk på resekostnadsersättning, traktamente och arvode och
- införandet av regler om återkrav och om sanktioner.

Enligt direktiven ska samråd ske med en referensgrupp bestående av riksdagsledamöter från samtliga riksdagspartier.

Senast den 31 januari 2020 ska uppdraget redovisas när det gäller frågan om anpassning av ersättningslagen till en höjning av åldersgränsen för uttag av ålderspension. I övrigt ska uppdraget redovisas senast den 1 november 2020.

Utredningen behandlar i detta delbetänkande frågan om åldersgränsen för uttag av ålderspension. Bakgrunden till uppdraget i den delen är att Pensionsgruppen i december 2017 träffade en överenskommelse som bland annat innebär att lägsta åldern för att kunna ta ut ålderspension successivt ska höjas med början år 2020 och att det ska införas ett nytt åldersbegrepp i socialförsäkringsbalken, riktålder för pension, som pensionsrelaterade åldersgränser på sikt ska knytas till.

Regeringen överlämnade i maj 2019 propositionen 2018/19:133 En riktålder för höjda pensioner och följsamhet till ett längre liv. I propositionen föreslås som ett första steg att vissa delar av Pensionsgruppens överenskommelse ska genomföras, bland annat att åldersgränsen för när inkomstgrundad ålderspension tidigast kan tas ut höjs från 61 år till 62 år och att begreppet riktålder för pension införs i socialförsäkringsbalken. Riksdagen biföll den 16 oktober 2019 lagförslagen i propositionen. Lagändringarna trädde i kraft den 1 december 2019.

Utredningen lägger i detta delbetänkande fram ett förslag till ändring i lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter som innebär att åldersgränsen för att få ta ut ålderspension inom riksdagens pensionssystem höjs från 61 år till 62 år. Lagändringen föreslås träda i kraft den 1 januari 2021.

Utredningen har samrått med referensgruppen.

Utredningen har för avsikt att återkomma till frågan om vilka anpassningar införandet av en riktålder för pension kommer att kräva och övriga frågeställningar som omfattas av uppdraget i slutbetänkandet.

3 Bakgrund

3.1 Det allmänna pensionssystemet

Det nuvarande allmänna pensionssystemet infördes genom lagändringar som trädde i kraft 1999 och det regleras i huvudsak i socialförsäkringsbalken. Ålderspensionssystemet utgörs av inkomstgrundade pensionsförmåner och av ett grundskydd. Grundskyddet utgörs av garantipension och tilläggsförmånerna bostadstillägg och äldreförsörjningsstöd. De inkomstgrundade förmånerna är inkomstpension och premiepension.

Den inkomstgrundade ålderspensionen baseras på individens samlade livs-inkomst. Varje år en person har haft inkomst av anställning eller annat förvärvsarbete och varit försäkrad fastställs en pensionsgrundande inkomst (PGI). Pensionsrätten fastställs på 18,5 procent av pensionsunderlaget upp till ett intjänandetak på 7,5 inkomstbasbelopp, varav 16 procent ger rätt till inkomstpension medan 2,5 procent berättigar till premiepension. Det finns ingen övre eller nedre åldersgräns för intjänande av pensionsrätt. Inkomstgrundad ålderspension betalas ut efter ansökan och tidigast från 62 års ålder (56 kap. 3 § socialförsäkringsbalken).

Vid sidan av det allmänna pensionssystemet finns olika tjänstepensionssystem som grundas på kollektivavtal eller individuella avtal mellan arbetsgivare och arbetstagar. Vissa grupper av statligt anställda har också rätt till tjänstepension med stöd av författning, exempelvis myndighetschefer.

3.2 Riksdagens pensionssystem

Sedan 1947 har det funnits olika pensionssystem för talmannen och riksdagens ledamöter som komplement till det allmänna pensionssystemet.

Det nuvarande pensionssystemet i riksdagen infördes genom lagändringar som trädde i kraft 2010 och berättigar till ålderspension och sjukpension. Vissa efterlevande har också rätt till efterlevandepension. Talmannen omfattas av samma pensionsregler som ledamöterna. Pensionssystemet regleras i 9–11 kap. lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter (ersättningslagen). Motsvarande reglering fanns tidigare i lagen (1994:1065) om ekonomiska villkor för riksdagens ledamöter (1994 års lag).

Införandet av ersättningslagen den 1 januari 2017 innebar inga ändringar i sak i förhållande till 1994 års lag utöver att det numera framgår av lagen att det är Statens tjänstepensionsverk (SPV) som beslutar i frågor om ålderspension, sjukpension och efterlevandepension enligt ersättningslagen. Beslutanderätten följde tidigare av avtal mellan Riksdagsförvaltningen och SPV.

3.2.1 Ålderspension

Bestämmelser om ålderspension finns i 9 kap. ersättningslagen. En ledamot har rätt till ålderspension om han eller hon tillgodoräknas pensionsrätt.

Pensionsrätt tillgodoräknas en ledamot för varje månad som han eller hon har fått arvode eller sjukpension av riksdagen. Ledamoten har rätt till ålderspension tidigast från och med den månad då han eller hon fyller 61 år och längst till och med den månad då ledamoten avlider (9 kap. 12 § första stycket ersättningslagen). Pensionsförmånerna tjänas in på samma sätt oavsett ålder och utan vare sig nedre eller övre åldersgräns. All uppdragstid ger rätt till pension och det finns inte någon viss minsta uppdragstid, vare sig totalt eller sammanhängande. Intjänandetiden är dock begränsad till 30 år. Pensionsrätt kan intjänas även efter det att ledamoten fyllt 65 år. I stället för att grunda pensionen på de fem sista åren som i det tidigare systemet får samtliga inkomster från riksdagen betydelse för pensionsnivån.

Ålderspension får inte betalas ut samtidigt med talmansarvode, ledamotsarvode, arvode eller övergångsersättning enligt Europaparlamentets ledamotsstadga. Ålderspension kan alltså inte tas ut förrän ledamoten har lämnat uppdraget som ledamot eller EU-parlamentariker.

Pensionsrätten för en månad utgör 0,72 procent av den del av pensionsunderlaget som inte överstiger 0,625 inkomstbasbelopp och 2,40 procent av den del av underlaget som överstiger 0,625 men inte 2,5 inkomstbasbelopp.

Pensionsunderlaget utgörs av talmansarvode, ledamotsarvode, tilläggsarvode och vissa arvoden som räknas upp i 1 § 2 och 4 lagen (1989:185) om arvoden m.m. för uppdrag inom riksdagen, dess myndigheter och organ. Ålderspensionens storlek utgör för ett år summan av de pensionsrätter som tillgodoräknas ledamoten, multiplicerat med 1,19. Varje pensionsrätt ska räknas om med förändringen av inkomstindex mellan det år pensionsrätten avser och det år ålderspensionen börjar betalas ut.

Om ålderspensionen tas ut före den månad då ledamoten uppnår 65 års ålder, en möjlighet som infördes genom 2010 års reform av riksdagens pensionssystem, ska pensionen enligt 9 kap. 9 § ersättningslagen minskas med 0,5 procent för varje månad som återstår till den månad då ledamoten uppnår 65 års ålder. Görs det uppehåll i utbetalningen av ålderspension före den månad då ledamoten uppnår 65 års ålder ska pensionen, när den åter betalas ut, minskas med 0,5 procent för varje månad som den tidigare har tagits ut. Sedan 2010 har bara någon enstaka tidigare ledamot tagit ut ålderspension före 65 års ålder.

3.2.2 Sjukpension

Bestämmelser om sjukpension finns i 10 kap. ersättningslagen. En ledamot har rätt till sjukpension för tid då han eller hon har rätt till hel sjukersättning eller hel aktivitetsersättning enligt socialförsäkringsbalken. Sjukpension lämnas längst till och med den månad då ledamoten fyller 65 år eller om ledamoten avlider dessförinnan, till och med den månad då dödsfallet inträffar. Underlaget för sjukpensionen är detsamma som för ålderspensionen.

3.2.3 Efterlevandepension

Bestämmelser om efterlevandepension finns i 11 kap. ersättningslagen. Efterlevandepension lämnas till efterlevande maka eller make och efterlevande barn till den som vid sin död var ledamot av riksdagen eller fick ålderspension med visst belopp enligt ersättningslagen eller sjukpension enligt ersättningslagen. Efterlevandepension till maka eller make lämnas under sex år. Efterlevandepension till barn lämnas längst till och med den månad då barnet fyller 20 år. Underlaget för efterlevandepensionen är detsamma som för ålderspensionen.

3.2.4 Beslut och administration

SPV beslutar i frågor om ålderspension, sjukpension och efterlevandepension enligt ersättningslagen. Verket sköter även administrationen av pensionerna enligt ett avtal mellan SPV och Riksdagsförvaltningen. Ålderspension kan tidigast betalas från och med den månad då ansökan kommer in till SPV.

3.3 Avgångsförmåner

Ledamöter som lämnar riksdagen innan de fyllt 65 år har under vissa förutsättningar rätt till avgångsförmån i form av inkomstgaranti eller ekonomiskt omställningsstöd. Inkomstgarantin gäller för ledamöter som valts in i riksdagen före valet 2014. Övriga ledamöter omfattas av det system med ekonomiskt omställningsstöd som infördes 2014. Utbetalningstiden enligt det nya systemet är kortare än enligt det gamla systemet med inkomstgaranti.

När en ledamot som inte uppnått 65 års ålder lämnar riksdagen har han eller hon rätt till stödåtgärder för att kunna återgå till förvärvsarbete, exempelvis coaching, karriärplanering och kompetensutveckling.

Rätten till inkomstgaranti, ekonomiskt omställningsstöd och stödåtgärder för övergång till förvärvsarbete upphör i samband med att ledamoten fyller 65 år och därmed övergår till att omfattas av riksdagens pensionssystem och det allmänna pensionssystemet.

3.4 Pensionsgruppens överenskommelse

Pensionsgruppen är en arbetsgrupp som består av företrädare för de riksdagspartier som står bakom den pensionsöverenskommelse som ligger till grund för det nuvarande allmänna pensionssystemet. Pensionsgruppen leds av socialförsäkringsministern. I december 2017 kom Pensionsgruppen överens om ett antal åtgärder som syftar till att säkra långsiktigt höjda, hållbara och trygga pensioner. Överenskommelsen innebär bland annat att följande ändringar ska genomföras i det allmänna pensionssystemet:

Lägsta åldern när det går att ta ut allmän ålderspension höjs

- år 2020 från 61 till 62 år

- år 2023 från 62 till 63 år
- år 2026 från 63 till 64 år.

Det införs en riktålder för pension som andra pensionsåldersrelaterade åldersgränser ska knytas till. Även vissa åldersgränser i kringliggande trygghetssystem ska knytas till denna nya riktålder.

3.5 Förslagen i proposition 2018/19:133 och riksdagens ställningstagande

I februari 2019 remitterades departementspromemorian Höjda åldersgränser i pensionssystemet och i andra trygghetssystem (Ds 2019:2) med lagförslag som syftade till att genomföra Pensionsgruppens överenskommelse. Regeringen överlämnade i maj 2019 propositionen 2018/19:133 En riktålder för höjda pensioner och följsamhet till ett längre liv.

I propositionen behandlas de delar av departementspromemorian som gäller år 2020. Regeringen föreslår bland annat att det ska införas ett nytt åldersbegrepp i socialförsäkringsbalken – riktålder för pension. Vissa förmåner och beräkningar som anges i socialförsäkringsbalken ska knytas till riktåldern. Riktåldern ska räknas fram genom att det till bastalet 65 läggs 2/3 av differensen mellan den vid 65 års ålder återstående medellivslängden för befolkningen i Sverige under femårsperioden närmast före det år då riktåldern beräknas och motsvarande värde för jämförelseåret 1994. Första gången ska riktåldern beräknas 2020 och tillämpas från och med 2026. Riktåldern ska därefter beräknas varje år. Närmare bestämmelser om riktåldern ska lämnas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer. Riktåldern kommer således inte att framgå av lag. I propositionen finns en prognos för vad riktåldern kommer att vara under åren 2026–2052. För beräkningsåret 2020 görs bedömningen att riktåldern kommer att vara 67 år med tillämpning från och med 2026. År 2029 förväntas riktåldern uppgå till 68 år med tillämpning från och med 2035. Vidare föreslår regeringen i propositionen att åldersgränsen för när inkomstgrundad ålderspension tidigast kan tas ut höjs från 61 till 62 år.

Enligt lagförslaget ska äldre föreskrifter gälla för den som uppnår åldersgränsen 61 år före den 1 januari 2020.

Propositionen innehåller inga lagförslag som knyter samman de nya bestämmelserna om riktålder i socialförsäkringsbalken med någon pension eller annan förmån. Det finns inte heller några lagförslag som motsvarar Pensionsgruppens överenskommelse när det gäller åren 2023 och 2026. I propositionen sägs att regeringen återkommer med sådana lagförslag.

Riksdagens pensionssystem berörs inte i propositionen. I departementspromemorian uttalas dock att även ersättningslagens åldersregler bör anpassas efter det faktum att den svenska befolkningen lever allt längre, att en sådan anpassning bör följa de utgångspunkter och principer som lagts fast genom Pensionsgruppens överenskommelse och att ersättningslagens åldersregler således

bör ansluta till socialförsäkringsbalkens åldersbestämmelser, bland annat vad gäller riktåldern för pension (Ds 2019:2 s. 200 f.).

Socialförsäkringsutskottet ställde sig bakom regeringens lagförslag i ett betänkande den 8 oktober 2019 (bet. 2019/20:SfU5). Utskottet uttalade bland annat följande (s. 8 f.).

Utskottet anser att de föreslagna höjningarna av åldersgränserna är nödvändiga för att motverka trenden att allt fler tar ut pension tidigt samtidigt som medellivslängden ökar. Utskottet ställer sig positivt till att riktåldern ska följa medellivslängdens utveckling med automatik. Eftersom riktåldern kommer att gälla först sex år efter beräkningsåret finns det tillräckligt med tid för lagstiftaren att påtala och utvärdera oförutsedda situationer och eventuellt justera oönskade konsekvenser vid beräkningen av riktåldern.

Den 16 oktober 2019 biföll riksdagen propositionen (rskr. 2019/20:10). Lagändringarna trädde i kraft den 1 december 2019. Enligt övergångsbestämmelserna ska lagändringarna tillämpas första gången för förmåner som avser tid från och med den 1 januari 2020. Äldre föreskrifter ska fortfarande gälla för den som uppnår åldersgränsen 61 år före den 1 januari 2020.

4 Överväganden

Utredningens förslag: Åldersgränsen för att kunna ta ut ålderspension inom riksdagens pensionssystem höjs från 61 år till 62 år den 1 januari 2021. Äldre föreskrifter ska fortfarande gälla för en ledamot som uppnår 61 års ålder före den 1 januari 2021.

4.1 En höjd åldersgräns för uttag av ålderspension

Som redovisats innebär riksdagens pensionssystem att ålderspension normalt tas ut vid 65 års ålder, men att det är möjligt att ta ut ålderspension redan vid 61 års ålder. Även reglerna kring uttag av sjukpension i riksdagens pensionssystem knyter an till 65-årsåldern. Systemet med inkomstgaranti och ekonomiskt omställningsstöd är också anpassat till 65-årsåldern i och med att förmånerna betalas ut till och med den månad då ledamoten fyller 65 år. Det samma gäller rätten till stödåtgärder för återgång till förvärvslivet, som upphör vid 65 års ålder. Det finns alltså, liksom i det allmänna pensionssystemet, en stark 65-årsnorm på området. Detta kommer till uttryck i en rad olika bestämmelser i ersättningslagen, nämligen 9 kap. 9, 12 och 20 §§, 10 kap. 2 §, 11 kap. 1 §, 12 kap. 3, 5, 7 och 8 §§ och 13 kap. 3 §.

Av riksdagsstyrelsens direktiv till utredningen framgår att regleringen i ersättningslagen av ledamöternas pensioner så långt som möjligt bör anpassas till kommande ändringar med anledning av Pensionsgruppens överenskommelse och regeringens lagförslag i propositionen 2018/19:133 och att utredningen ska ta fram förslag till lagändringar som en sådan anpassning kräver. Det finns enligt utredningens uppfattning också goda skäl för en sådan anpassning. En ordning med en lägre åldersgräns enligt riksdagens pensionssystem än vad som gäller enligt det allmänna pensionssystemet är svår att motivera och skulle, mot bakgrund av vad socialförsäkringsutskottet uttalat i samband med höjningen av åldersgränsen enligt socialförsäkringsbalken, knappast heller främja trovärdigheten för riksdagens pensionssystem och ersättningssystem i övrigt. Systemet för riksdagspensioner har dessutom även tidigare anpassats till ändringar av åldersgränser inom det allmänna pensionssystemet. Mot den bakgrunden föreslår utredningen att åldersgränsen för uttag av ålderspension i riksdagens pensionssystem ska höjas till 62 år och således motsvara den åldersgräns som gäller enligt socialförsäkringsbalken sedan den 1 januari 2020. Det kräver en ändring i 9 kap. 12 § första stycket ersättningslagen.

I 9 kap. 9 § ersättningslagen föreskrivs det att pensionsbeloppet ska minskas med 0,5 procent per år vid förtida uttag. Motsvarande procentsats gällde tidigare vid förtida uttag av tilläggspension. Det utgjorde skälet till att samma procentsats skulle gälla enligt riksdagens pensionssystem (jfr 2009/10:RS1 s. 43). En höjning av åldersgränsen från 61 år till 62 kräver inte en ändring av procentsatsen. Inte heller av annat skäl bör procentsatsen ändras.

Enligt utredningens uppfattning är det angeläget att åldersgränsen anpassas till vad som gäller enligt socialförsäkringsbalken så snart som möjligt. Mot bakgrund av den tid som krävs för det fortsatta lagstiftningsarbetet, dvs. remissbehandling, utarbetande av en framställning och utskottsbehandling, bedömer utredningen att lagändringen kan träda i kraft tidigast den 1 januari 2021.

Övergångsregleringen bör utformas på samma sätt som för motsvarande ändring i socialförsäkringsbalken. Det innebär att äldre föreskrifter fortfarande ska gälla för den som uppnått 61 års ålder innan lagändringen trätt i kraft. Den som fyllt 61 år före ikraftträdandet kan således fortfarande ta ut ålderspension från den åldern även efter den 1 januari 2021.

Hittills har endast någon enstaka tidigare ledamot tagit ut ålderspension före 65 års ålder. Utredningen bedömer därför att den ändrade åldersgränsen inte kommer att ha några märkbara ekonomiska eller andra konsekvenser för enskilda eller det allmänna.

4.2 Riktålder för pension

Införandet av begreppet riktålder i socialförsäkringsbalken den 1 december 2019 kräver i dagsläget inga ändringar av reglerna i ersättningslagen om pensioner och avgångsförmåner. Ändringarna i socialförsäkringsbalken innebär bara att riktåldern så att säga har introducerats på pensions- och socialförsäkringsområdet genom att det i lagtexten anges att vissa förmåner och beräkningar som anges i balken ska knytas till riktåldern. Konsekvenserna inträder först när riktåldern genom lagändringar de facto knutits till respektive pension eller annan förmån, riktåldern fastställts och det gått viss tid. Som nämnts har regeringen ännu inte lagt fram sådana lagförslag. När så sker kommer motsvarande anpassningar att behöva göras i riksdagens pensionssystem och system för avgångsförmåner. Det kan ske genom att det i tidigare nämnda bestämmelser i ersättningslagen hänvisas till riktåldern enligt socialförsäkringsbalken i stället för till nuvarande åldersgräns om 65 år. Utredningen har för avsikt att återkomma till denna fråga i sitt slutbetänkande.

5 Författningskommentar

Förslaget till lag om ändring i lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter

9 kap. 12 §

En ledamot har rätt till ålderspension tidigast från och med den månad då han eller hon fyller 62 år och längst till och med den månad då ledamoten avlider.

Ålderspension som understiger 0,025 inkomstbasbelopp för ett år ska inte betalas ut.

Tilläggsbelopp lämnas inte för tid före den månad då ledamoten fyller 65 år.

Paragrafen innehåller bland annat bestämmelser om under vilken tid som ålderspension enligt riksdagens pensionssystem kan betalas ut. Ändringen i *första stycket* innebär att åldersgränsen då en före detta ledamot tidigast kan ta ut ålderspension höjs från 61 år till 62 år. Övervägandena finns i avsnitt 4.1.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2021.
2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande för den som uppnår 61 års ålder före den 1 januari 2021.

I *första punkten* anges att lagen träder i kraft den 1 januari 2021. Av *andra punkten* framgår att äldre föreskrifter ska gälla för den som uppnår 61 års ålder före ikraftträdandet. Den som fyller 61 år före den 1 januari 2021 kan alltså ta ut ålderspension före 62 års ålder även efter den 1 januari 2021. Övervägandena finns i avsnitt 4.1.

BILAGA

Direktiv till en särskild utredare att göra en översyn av vissa frågor som gäller riksdagsledamöternas ersättningar

Sammanfattning av uppdraget

En särskild utredare tillkallas med uppdrag att göra en översyn av vissa frågor som gäller riksdagsledamöternas rätt till ersättning.

I översynen ingår bl.a. att överväga behovet av författningsändringar till följd av Pensionsgruppens överenskommelse om en höjd pensionsålder

- regleringen av ledamöternas rätt till traktamente, övernattningsboende och logiersättning
- regleringen av medföljande resenärer och delade resor
- införandet av regler om preskription av anspråk på resekostnadsersättning, traktamente och arvode
- införandet av regler om återkrav och om sanktioner.

Utredaren ska biträdas av experter och sekreterare. Samråd ska hållas med en referensgrupp bestående av riksdagsledamöter från samtliga riksdagspartier. Uppdraget ska, i fråga om en höjning av åldersgränsen för att ta ut ålderspension från 61 till 62 års ålder, redovisas senast den 31 januari 2020. I övrigt ska uppdraget redovisas senast den 1 november 2020.

Bakgrund

Enligt 5 kap. 2 § riksdagsordningen har en ledamot av riksdagen rätt till arvode för sitt uppdrag av allmänna medel. Av paragrafen framgår vidare att närmare bestämmelser om arvode och ekonomiska villkor för ledamöter och ersättare finns i lag. Sådana bestämmelser finns i lagen (2016:1108) om ersättning till riksdagens ledamöter (ersättningslagen) och riksdagsstyrelsens föreskrift och allmänna råd om tillämpningen av ersättningslagen (RFS 2016:5) (tillämpningsföreskriften). Det finns även bestämmelser om arvode och resekostnadsersättning till vissa befattningshavare i lagen (1989:185) om arvoden m.m. för uppdrag inom riksdagen, dess myndigheter och organ (arvodeslagen).

Ersättningslagen och tillämpningsföreskriften

Ersättningslagen och tillämpningsföreskriften trädde i kraft den 1 januari 2017 och ersatte lagen (1994:1065) om ekonomiska villkor för riksdagens ledamöter jämte flera andra föreskrifter. Begreppet ersättning omfattar i ersättningslagen inte bara direkt ekonomisk gottgörelse som arvode, resekostnadsersättning, traktamente, pension och avgångsförmåner, utan även andra förmåner av

ekonomisk natur, exempelvis försäkring samt tillgång till barnverksamhet, teknisk utrustning, övernattningsbostad, arbetsrum och parkering.

Talmannens arvode motsvarar statsministerns arvode medan ledamöternas arvode bestäms av Riksdagens arvodesnämnd. En vice talman samt ordförande, vice ordförande i utskott och i EU-nämnden har därutöver ett arvodestillägg som uppgår till en viss procentandel av ledamotsarvodet.

En ledamot har rätt till ersättning för sina tjänsteresor. Med en tjänsteresa avses en resa som ledamoten gör som ett i led i utövningen av sitt uppdrag som riksdagsledamot. Ledamotens bostad på folkbokföringsorten är att betrakta som hans eller hennes tjänsteställe. Ledamöterna beslutar själva om sina tjänsteresor, med undantag för resor till länder utanför EES-området, och ska då beakta närmare bestämmelser om bl.a. val av färdväg och transportmedel. Vad gäller tjänsteresor utanför EES-området är det någon av de vice talmännen som beslutar om resan. Ledamöterna har under vissa förutsättningar rätt till dagtraktamente vid flerdygnsförrättning på annan ort i Sverige än Stockholm, Stockholmstraktamente vid övernattning i Stockholm och s.k. natraktamente, dvs. ersättning för logi. En ledamot som har rätt till natraktamente har rätt till övernattningsbostad. Med det avses en övernattningslägenhet eller ett övernattningsrum inom Riksdagsförvaltningens bostadsbestånd eller ett motsvarande boende. Förvaltningen beslutar om vilka övernattningsbostäder som ska ställas till respektive partigrupps förfogande. Bostäderna fördelas sedan av partikanslierna. Alternativt har ledamoten rätt till s.k. logiersättning för egen övernattningsbostad i Stockholm.

En ledamot har vidare rätt till arbetsrum, introduktion, vidareutbildning, barnverksamhet, företagshälsovård, försäkring och rehabilitering.

En före detta ledamot som inte uppnått 65 års ålder har under vissa förutsättningar rätt till avgångsförmån i form av antingen inkomstgaranti eller ekonomiskt omställningsstöd. Ledamoten har också rätt till stödåtgärder för omställning till förvärvsarbete. Ledamöter som vid avgången fyllt 65 år har rätt till ålderspension från riksdagen.

Arvodeslagen

I arvodeslagen finns bestämmelser om rätt till arvode, resekostnadsersättning och ersättning för inkomstförlust till ordförande, vice ordförande och ledamöter i vissa organ och myndigheter under riksdagen, exempelvis Sveriges riksbank, riksdagsstyrelsen och nämndmyndigheterna under riksdagen.

Uppförandekoden

I december 2016 beslutade talmannen och gruppledarna om en uppförandekod för riksdagens ledamöter. Uppförandekoden sammanfattar de regelverk som gäller för ledamöterna och återger bestämmelser om jäv, gåvor, mutor och skyldigheten att anmäla olika ekonomiska förhållanden till det s.k. ekonomiska registret. I uppförandekoden framhålls bl.a. vikten av att ledamöterna i

sitt uppdrag ska främja allmänintresset och inte utnyttja sin ställning för personlig vinning.

Pågående och planerat arbete

Enligt 1 § lagen (2011:745) med instruktion för Riksdagsförvaltningen är Riksdagsförvaltningen en myndighet under riksdagen med uppgift att biträda riksdagen i en rad avseenden. Förvaltningen handlägger och beslutar bl.a. i frågor som gäller ledamöternas ekonomiska förmåner enligt ersättningslagen och arvodeslagen.

I den strategiska planen för Riksdagsförvaltningens verksamhet för tiden 2019–2022 anges bl.a. att riksdagens regelverk och arbetsformer återkommande behöver ses över och att förvaltningen behöver fortsätta arbetet med att skapa en enhetlig och samordnad service som underlättar ledamöternas vardag. Ett exempel på detta är att förvaltningen nyligen har påbörjat ett arbete med att se över hanteringen av ledamöternas övernattningsbostäder. Ett annat exempel är den handlingsplan som fastställdes våren 2019 med anledning av valsamordningens rekommendationer utifrån erfarenheterna av riksdagsvalet 2018. Handlingsplanen innehåller en rad olika åtgärder som ska vidtas inom förvaltningen inför valet 2022, bl.a. att belysa vilka regler som behöver förtydligas. Riksdagsförvaltningen har under hösten 2019 också inlett ett arbete med att se över och utveckla informationen om riksdagsledamöternas ersättningar.

I sammanhanget bör även nämnas att riksdagsstyrelsen den 12 juni 2019 beslutade om direktiv till en parlamentariskt sammansatt kommitté med uppdrag att se över vissa frågor som gäller riksdagens arbete. I uppdraget ingår bl.a. att överväga om det är möjligt och lämpligt att införa någon form av ekonomisk sanktion, exempelvis jämkning av arvodet, i det fall en ledamot väljer att under lång tid inte alls delta i riksdagsarbetet. Uppdraget ska redovisas senast den 30 september 2020.

Uppdraget

Riksdagsledamöternas situation och villkor skiljer sig i flera avseenden åt från vad som i allmänhet gäller på arbetsmarknaden. Ledamöterna är inte anställda av riksdagen utan har ett förtroendeuppdrag som kontinuerligt omprövas av väljarna. De omfattas inte av de författningar som reglerar arbetsmarknaden i fråga om exempelvis anställningsskydd, semester och arbetstid. Arbetsrättsligt kan uppdraget inte heller jämföras med vanligt förekommande uppdragsavtal.

Ledamöterna är i tjänst varje dag, året om och har många gånger fått lämna en anställning eller avsluta näringsverksamhet för att kunna utföra sitt uppdrag. Uppdraget utförs ofta på kvällar och helger och innefattar en mängd resor, och många ledamöter lever en stor del av veckan borta från hem och familj. Som framhållits i tidigare lagstiftningsärenden bör regleringen av

riksdagsledamöternas ekonomiska villkor präglas av en balans mellan olika intressen. Ledamöterna måste ges möjlighet att mot bakgrund av de särskilda krav som uppdraget ställer verka under rimliga villkor. Det är sålunda angeläget att villkoren är utformade på ett sådant sätt att alla oavsett bakgrund och levnadsförhållanden kan utöva uppdraget som riksdagsledamot och samtidigt ha ett normalt familjeliv. Det är samtidigt viktigt att villkoren inte uppfattas som överdrivet förmånliga eller omotiverat gynnsamma. Upplevs inte regleringen som rimlig, riskerar den att påverka förtroendet för ledamöterna och för riksdagens arbete negativt. Villkoren bör därför ses i ljuset av de villkor som gäller för statligt anställda. Skillnader måste kunna motiveras sakligt och hänföras till riksdagsuppdraget.

I och med ikraftträdandet av ersättningslagen och tillämpningsföreskriften den 1 januari 2017 har en tidigare svåröverskådlig reglering av riksdagsledamöternas ekonomiska villkor samlats i ett sammanhållet regelverk. Erfarenheterna under den tid det nya regelverket varit i kraft visar dock att det i vissa avseenden finns skäl att överväga om regelverket kan förtydligas och kompletteras ytterligare.

Pensionsgruppens överenskommelse om en höjd pensionsålder och lagförslag på pensionsområdet har också aktualiserat behovet av en översyn av vissa regler om avgångsförmåner och pensioner i ersättningslagen.

Mot den bakgrunden tillkallas en utredare för att överväga de frågor som redovisas nedan och att vid behov lämna författningsförslag. Utredaren får aktualisera och överväga även andra frågeställningar som gäller ledamöternas rätt till ersättning.

Pensioner och avgångsförmåner

Talmannen och riksdagens ledamöter omfattas, utöver det allmänna pensionsystemet, av ett kompletterande pensionssystem som berättigar till sjuk- och ålderspension. Dessutom har vissa efterlevande rätt till efterlevandepension. Riksdagens nuvarande pensionssystem infördes genom lagändringar som trädde i kraft den 1 januari 2010. Systemet bygger på att ålderspension tas ut från 65 års ålder, men att det är möjligt att ta ut ålderspension redan från 61 års ålder. Ålderspension kan inte tas ut samtidigt som ledamots- eller talmansarvode betalas ut. Ledamöter som lämnar riksdagen innan de fyllt 65 år har under vissa förutsättningar rätt till avgångsförmån i form av inkomstgaranti eller ekonomiskt omställningsstöd. Dessutom har tidigare ledamöter fram till 65 års ålder rätt till stödåtgärder för att kunna återgå till förvärvsarbete.

Höjd pensionsålder

Pensionsgruppen är en blocköverskridande arbetsgrupp som består av företrädare för de partier som står bakom pensionsöverenskommelsen och leds av socialförsäkringsministern. Gruppen ingick i december 2017 en överenskommelse som bl.a. innebär dels att lägsta åldern för att kunna ta ut ålderspension höjs 2020 från 61 till 62 år, 2023 från 62 till 63 år och 2026 från 63 till 64 år,

dels att det ska införas en riktålder för pension som alla pensionsrelaterade åldersgränser på sikt ska knytas till.

Regeringen överlämnade i maj 2019 propositionen 2018/19:133 En riktålder för höjda pensioner och följsamhet till ett längre liv. I propositionen föreslås som ett första steg att vissa delar av Pensionsgruppens överenskommelse ska genomföras, bl.a. att åldersgränsen för när inkomstgrundad ålderspension tidigast kan tas ut ska höjas till 62 år och att begreppet riktålder för pension införs i socialförsäkringsbalken. Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 december 2019. Lagförslaget behandlas för närvarande i socialförsäkringsutskottet och ett riksdagsbeslut kan förväntas under hösten 2019. Bestämmelserna om ålderspension och avgångsförmåner i ersättningslagen är, liksom motsvarande bestämmelser i socialförsäkringsbalken, konstruerade utifrån en pensioneringsnorm på 65 år. Regleringen i ersättningslagen bör så långt som möjligt anpassas till kommande ändringar med anledning av Pensionsgruppens överenskommelse och regeringens lagförslag i propositionen 2018/19:133. Utredaren ska ta fram förslag till de lagändringar som en sådan anpassning kräver.

Förskjutna avgångsförmåner

Ledamöter som valts in i riksdagen eller trätt in som ersättare före valet till riksdagen 2014 omfattas av bestämmelserna om inkomstgaranti i 12 kap. ersättningslagen. Detsamma gäller ledamöter som har valts in i riksdagen genom valet 2014 eller inträder senare om han eller hon tidigare har varit ledamot av riksdagen och har ett beslut om inkomstgaranti samt garantitiden vid återinträdet inte har löpt ut. Övriga ledamöter omfattas av bestämmelserna om ekonomiskt omställningsstöd i 13 kap. ersättningslagen.

Enligt 12 kap. 7 § första stycket ersättningslagen betalas inkomstgarantin ut från och med den dag då arvodet upphör. Om den tidigare ledamoten återinträder som ledamot upphör och förskjuts garantin för den tid uppdraget varar, vilket framgår av paragrafens andra stycke. I praxis har bestämmelsen tillämpats så att de dagar av garantin som återstår vid återinträdet sparas och kan nyttjas när ledamoten på nytt lämnar riksdagen.

Av 13 kap. 5 § ersättningslagen framgår att ekonomiskt omställningsstöd betalas ut under en tid som beror på hur länge ledamoten tjänstgjort i riksdagen. Om den tidigare ledamoten återinträder i riksdagen ska utbetalningen, enligt 13 kap. 9 §, upphöra. När ledamoten på nytt lämnar riksdagen ska bestämmelserna i 13 kap. 5 § gälla i tillämpliga delar. Det finns ingen regel i 13 kap. ersättningslagen som motsvarar bestämmelsen om förskjuten inkomstgaranti i 12 kap. 7 §. Riksdagens arvodesnämnd har dock kommit fram till att regelverket – mot bakgrund av dess syfte – likväl bör tolkas så att ekonomiskt omställningsstöd förskjuts på samma sätt som inkomstgarantin (se beslut den 19 juni 2019 i ärende 41/2019).

Utredaren ska överväga om regleringen i ersättningslagen och tillämpningsföreskriften av förskjutna avgångsförmåner behöver förtydligas och i så fall lägga fram författningsförslag.

Underlaget vid beräkning av ekonomiskt omställningsstöd till en talman

Enligt 12 kap. 11 § första stycket ersättningslagen utgörs underlaget vid beräkningen av inkomstgarantin av ledamotsarvodet, tilläggsarvoden och vissa månatliga arvoden enligt arvodeslagen. Av paragrafens tredje stycke följer att talmannens arvode vid avgångstillfället utgör underlag för beräkningen av hans eller hennes inkomstgaranti. I 13 kap. 5 § ersättningslagen stadgas att underlaget för beräkningen av det ekonomiska omställningsstödet utgörs av ledamotsarvodet. Det saknas däremot uttrycklig reglering av vad som ska utgöra underlag vid beräkningen av ekonomiskt omställningsstöd för en talman som lämnar riksdagen. Det finns inget i lagförarbetena som talar för att avsikten varit någon annan än att talmansarvodet vid avgången ska ligga till grund för beräkningen av det ekonomiska omställningsstödet. Frågan bör dock regleras uttryckligen i ersättningslagen. Utredaren ska ta fram ett förslag till sådan reglering. Regleringen av ledamöternas rätt till traktamente, övernattningsboende och logiersättning

Enligt 5 kap. 1 § ersättningslagen har en ledamot rätt till traktamente om förutsättningarna för avdrag för ökade levnadsomkostnader enligt inkomstskattelagen är uppfyllda. I 5 kap. 2–6 §§ finns närmare bestämmelser om dagtraktamente vid flerdygnsförrättning på annan ort i Sverige än Stockholm, Stockholmstraktamente vid flerdygnsförrättning i Stockholm, flerdygnsförrättning utomlands och s.k. natttraktamente, dvs. ersättning för logi i Sverige. Därutöver finns det bestämmelser om förrättningsstillägg och om ersättning för bostad på folkbokföringsorten i vissa fall. Regleringen i 5 kap. ersättningslagen kompletteras av vissa bestämmelser i 6 kap. ersättningslagen om rätt till övernattningsboende inom Riksdagsförvaltningens bostadsbestånd alternativt ersättning för egen övernattningsbostad, s.k. logiersättning. I 6 kap. 1 § stadgas sålunda att Riksdagsförvaltningen utan kostnad ska tillhandahålla övernattningsbostad till en ledamot som har rätt till natttraktamente enligt 5 kap. 1 §. Av 6 kap. 7 § följer vidare att rätt till logiersättning för egen bostad i Stockholm föreligger om ledamoten är bosatt mer än 50 kilometer från Riksdagshuset och på hemorten för sin privata användning har en bostad inrättad för permanent boende. Innan ersättningslagen trädde i kraft reglerades rätten till logiersättning på ett motsvarande sätt i tillämpningsföreskrift.

Delar ledamoten övernattningsbostad med en närstående eller någon annan ska logiersättningen sättas ned. Övernattar en närstående hos en ledamot som har tillgång till en övernattningsbostad i Riksdagsförvaltningens bostadsbestånd ska ledamoten betala en avgift för varje sådan övernattning. Närmare bestämmelser om nedsättning av logiersättning och övernattningsavgift finns i 5 kap. 11–14 och 28–29 §§ tillämpningsföreskriften.

Det finns ett behov av att se över och överväga vilka förutsättningar som ska vara uppfyllda för att en ledamot ska ha rätt till traktamente, övernattningsbostad i Riksdagsförvaltningens bostadsbestånd och logiersättning. Regelverket behöver också förtydligas. Syftet bakom de olika förmånerna och samspelet mellan regleringen i 5 och 6 kap. ersättningslagen och bestämmelserna i 10 § folkbokföringslagen (1991:481) om betydelsen av en vistelse i Stockholm på grund av utövande av uppdraget som riksdagsledamot för folkbokföringen ska därvid särskilt belysas.

När det gäller logiersättningen stadgas i 5 kap. 27 § tillämpningsföreskriften att ersättningen motsvaras av ledamotens hyra eller månadsavgift till en bostadsrättsförening, dock högst med det ett belopp om för närvarande 8 600 kronor i månaden. I övrigt finns det inte någon närmare reglering av ersättningsbeloppet och dess skälighet. Frågan är om det finns skäl att införa en sådan reglering. Den närmare innebörden av vissa uttryck som förekommer i regleringen i tillämpningsföreskriften av övernattningsavgiften och avdrag på logiersättningen – bl.a. uttrycken närstående, stadigvarande och enstaka nätter – behöver dessutom förtydligas. Utredaren ska överväga dessa frågor och ta fram nödvändiga författningsförslag.

Medföljande resenärer och delade resor

Av 4 kap. ersättningslagen följer att en ledamot har rätt till ersättning för sina tjänsteresor. Om en ledamot under en tjänsteresa delar hotellrum med någon som inte har rätt till ersättning för logikostnader från Riksdagsförvaltningen ska ledamotens andel av kostnaden enligt 4 kap. 5 § tillämpningsföreskriften anses utgöra 75 procent av priset för ett dubbelrum. I 4 kap. 6 § finns bestämmelser om hyra av annan bostad än hotell under tjänsteresa. Det saknas reglering av vad som gäller om ledamoten delar en sådan bostad med en medföljande resenär.

Om en politisk sekreterare eller någon annan som inte har rätt till ersättning från Riksdagsförvaltningens anslag följer med på en ledamots tjänsteresa ska den medföljande personen, enligt 3 kap. 50 § tillämpningsföreskriften, ersätta Riksdagsförvaltningen för merkostnader som uppstår på grund av den medföljande.

Det finns andra situationer med medföljande resenärer och delade resor som inte regleras, vilket har lett till tillämpningsproblem. Det kan även diskuteras om inte kostnadsansvaret för merkostnader vid delade resor borde ligga på ledamoten i stället för på den medföljande.

Utredaren ska mot den bakgrunden se över regelverket kring medföljande resenärer och delade resor och överväga om det finns skäl att förtydliga och komplettera regelverket och i så fall lägga fram nödvändiga författningsförslag.

Enskilda utrikes tjänsteresor

Riksdagsstyrelsen fastställer för varje valperiod ett belopp som en ledamot får använda för enskilda utrikes tjänsteresor. För närvarande uppgår beloppet till 50 000 kronor per mandat. Syftet med en enskild utrikes tjänsteresa ska vara att resan är av värde för fullgörandet av uppdraget som riksdagsledamot. Detta framgick tidigare av tillämpningsföreskrift, en reglering som dock avskaffades vid ikraftträdandet av ersättningslagen och tillämpningsföreskriften. Riksdagsförvaltningen eller den som förvaltningen bestämmer, dvs. någon av de vice talmännen, beslutar om en ledamots enskilda utrikes tjänsteresa till länder som inte ingår i EES-området, inte har ansökt om medlemskap i EU eller inte är att betrakta som ett potentiellt kandidatland. När det gäller andra utrikes resmål beslutar ledamoten själv om resan. Kompletterande bestämmelser om enskilda utrikes tjänsteresor finns i 3 kap. 17–22 §§ tillämpningsföreskriften. Av dessa bestämmelser framgår bl.a. att en ansökan om tillstånd till en resa ska ges in till Riksdagsförvaltningen senast 14 dagar före avresan och innehålla bl.a. uppgifter om ändamålet med resan och en översiktlig resplan. Om en ledamot vill göra en enskild utrikes tjänsteresa till ett land eller område som Utrikesdepartementet har avrått att resa till ska ledamoten först samråda med gruppledaren i partigruppen om resan (3 kap. 17 § tillämpningsföreskriften). En ansökan om enskild utrikes tjänsteresa kan avslås av vice talman om resan inte ligger inom ramen för riksdagsuppdraget eller inte är av värde för uppdraget, ansökan skett senare än 14 dagar före det planerade avresedatumet eller, om resan ska ske efter den 15 april ett valår, det inte föreligger särskilda skäl för att genomföra resan. Ansökan kan också avslås om ledamoten inte har samrått med gruppledaren om UD har avrått från att resa till resmålet. Det är däremot inte möjligt att avslå en ansökan enbart på den grunden att UD har avrått från att resa till resmålet. Detta gäller även om Säkerhetspolisen understrekat och förstärkt UD:s avrådan.

Frågan om det borde införas en ordning som innebär att en vice talman kan avslå en ansökan om enskild utrikes tjänsteresa med hänvisning till att UD har avrått från resan har aktualiserats under senare år (jfr. Riksdagsförvaltningens uppföljning av användningen av medlen för enskilda utrikes tjänsteresor, dnr. 883-2014/15).

Utredaren ska överväga om införandet av en sådan ordning är möjlig och lämplig och i så fall ta fram nödvändiga författningsförslag. Utredaren ska även överväga återinförandet av en uttrycklig reglering av vad en enskild utrikes tjänsteresa ska syfta till.

Preskription av anspråk på resekostnadsersättning, traktamente och arvode

En ledamot begär traktamente och ersättning för resekostnader genom att lämna in en reseräkning till Riksdagsförvaltningen. Enligt 4 kap. 9 § ersättningslagen ska reseräkningen lämnas in snarast, dock senast sex månader från det att resan avslutades. Bestämmelsen är enligt lagförarbetena en

ordningsföreskrift och inte en preskriptionsregel (framst. 2015/16:RS7 s. 79). Eftersom det inte finns någon annan särskild reglering tillämpas i praxis en tioårig preskriptionstid enligt preskriptionslagen (1981:130). Det innebär att krav på ersättning för resekostnader och traktamente kan framställas mycket lång tid i efterhand, något som förekommer.

Avsaknaden av en preskriptionsregel i ersättningslagen har påtalats av Riksrevisionen som påpekat att nuvarande ordning kan leda till administrativa problem och att kostnader bokförs på fel år.

Utredaren ska överväga om det finns skäl att införa en reglering som innebär att en ledamot går miste om sin rätt till resekostnadsersättning och traktamente om kravet inte framställs inom viss tid och i så fall lägga fram nödvändiga lagförslag.

Återkrav m.m.

Enligt 10 kap. 1 § ersättningslagen har talmannen och en riksdagsledamot rätt till sjukpension för tid då han eller hon får hel sjukersättning eller hel aktivitetsersättning enligt socialförsäkringsbalken. Av 10 kap. 7 § följer att den som får sjukpension är skyldig att senast inom en månad från Försäkringskassans beslut anmäla till Statens tjänstepensionsverk att sjukersättning eller aktivitetsersättning upphör eller att sådan förmån minskats. Om sjukpension felaktigt har betalats ut på grund av att anmälningsskyldigheten inte har fullgjorts ska pensionstagaren betala tillbaka det felaktigt utbetalda beloppet jämte ränta. I 12 kap. 31 § och 13 kap. 35 § ersättningslagen finns regler om återbetalning av inkomstgaranti och ekonomiskt omställningsstöd som betalats ut med ett för högt belopp. Det saknas dock regler om återkrav av felaktigt utbetald ålderspension och efterlevandepension, något som har påpekats av Statens tjänstepensionsverk (jfr myndighetens remissvar i 2016 års lagstiftningsärende). Det finns inte heller några regler i ersättningslagen om återkrav av felaktigt utbetald resekostnadsersättning, arvode och traktamente. Det saknas även bestämmelser i ersättningslagen som gör det möjligt att ingripa mot en ledamot som inte följer regelverket. En sådan sanktion skulle kunna vara att ledamoten under viss tid inte får använda den resebyrå eller det taxibolag som anlitas av Riksdagsförvaltningen.

Utredaren ska överväga om det finns behov av regler om återkrav och sanktioner i så fall lägga fram nödvändiga lagförslag.

Arvode till ledamöter i parlamentariska kontrollgruppen för Europol

Enligt 13 kap. 22 a § riksdagsordningen väljer riksdagen fyra ledamöter i en delegation till den gemensamma parlamentariska kontrollgruppen för Europeiska unionens byrå för samarbete inom brottsbekämpning (Europol). Delegationen väljs för riksdagens valperiod. Bestämmelsen infördes genom en lagändring som trädde i kraft den 1 januari 2019.

Frågan om huruvida ledamöterna i delegationen ska ha rätt till ett arvode berördes inte i det lagstiftningsärendet men har nu aktualiserats inom Riksdagsförvaltningen.

Utredaren ska överväga om det bör utgå arvode till ledamöterna i delegationen och i så fall ta fram ett förslag till reglering av arvodesfrågan.

Hänvisning till kollektivavtal i ersättningslagen

Under arbetet med att ta fram ersättningslagen konstaterade Lagrådet att det i flera paragrafer hänvisas till vad som gäller för arbetstagare hos Riksdagsförvaltningen, dvs. de tre kollektivavtal som träffats mellan arbetstagarorganisationerna och förvaltningen. Det gäller bl.a. i fråga om ersättning och arvodesavdrag vid föräldraledighet och vid ledighet på grund av sjukdom. Lagrådet ifrågasatte det lämpliga i en sådan ordning. Under remissförfarandet framfördes liknande synpunkter i remissvaren från några partigrupper. Frågan har där efter övervägts inom Riksdagsförvaltningen som sammanfattningsvis gjort bedömningen att fördelarna med att använda metoden med att hänvisa till kollektivavtal överväger nackdelarna (PM den 27 november 2017, dnr. 2623-2015/16).

Det finns ett behov av att frågan om lämpligheten av att i ersättningslagen hänvisa till vad som gäller för arbetstagare enligt kollektivavtal i stället för att ta in uttryckliga bestämmelser i författningstexten blir föremål för ytterligare överväganden. Utredaren ska göra sådana överväganden och vid behov ta fram nödvändiga författningsförslag.

Former för administrativ kontroll

En ledamot beslutar själv om sina inrikes tjänsteresor och om tjänsteresor inom EES-området. Riksdagsförvaltningen handlägger ledamotens anspråk på ersättning för resekostnader och traktamente. Förvaltningen beslutar vidare, efter ansökan av ledamoten, om rätt till logiersättning. Även i andra frågor, exempelvis rätt till årskort på flyg, beslutar Riksdagsförvaltningen sedan ledamoten ansökt om förmånen.

Utredaren ska belysa olika tänkbara former av kontroll av olika kostnadsanspråk, exempelvis genom stickprovskontroller i efterhand.

Uppdragets genomförande

Utredaren ska biträdas av en utredningssekreterare och experter. Samråd ska hållas med en referensgrupp bestående av riksdagsledamöter från samtliga riksdagspartier.

Utredaren ska följa arbetet i Utredningen om en översyn av riksdagsarbetet och utrednings- och utvecklingsarbete inom Riksdagsförvaltningen på området.

Uppdraget i fråga om en höjning av åldersgränsen för att ta ut ålderspension från 61 till 62 års ålder ska redovisas senast den 31 januari 2020. I övrigt ska uppdraget redovisas senast den 1 november 2020.